Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Erikoissuunnittelija Teija Haavisto
Kiertotalousratkaisut, Jätteet-ryhmä

20.10.2023

SYKE/2023/1884

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Viite: Ympäristövaliokunta tiistai 24.10.2023 klo. 10:00 U 57/2023 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: **U 57/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maaperän seurannasta ja kestokyvystä (maaperän seurantaa koskeva laki)**

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua ympäristövaliokunnalle.

Suomen ympäristökeskus pitää direktiiviehdotuksen tavoitetta maaperän terveyden turvaamisesta ja parantamisesta kunnianhimoisena, mutta kannatettavana ottaen huomioon maaperän tärkeyden luonnon monimuotoisuudelle, ilmastonmuutoksen hillinnälle ja siihen sopeutumiselle, ruokaturvalle, ympäristön saastumisen vähentämiselle, vesiensuojelulle ja kestävän kehityksen tavoitteille.

Suomen ympäristökeskus pitää valtioneuvoston kantaa kannatettavana ja tarkoituksenmukaisena. Haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

Suomessa säännöllistä maaperäseurantaa on tehty peltomailla painottuen lähinnä maaperän kemiallisiin ominaisuuksiin lukuun ottamatta viimeisintä näytteenottokierrosta vuonna 2018. Maaperän seurannassa on kansallisesti tunnistettu selkeitä resurssipuutteita (metsämaa, kaupunkialueet, maaperän monimuotoisuus, haitalliset aineet). Direktiiviehdotuksen vaatimukset lisäävät näytepisteiden määrää huomattavasti ja uusia muuttujia seurantaan. Maaperässä muutokset tapahtuvat hitaasti, joten resurssien käytön kannalta olisi järkevää toistaa seurantoja 10 vuoden välein.

Maa-alueiden rakennuskäyttöön ottamisen ja maaperän läpäisemättömällä kerroksella sulkemisen vuosittainen seuranta ei ole nykyisin saatavilla olevien aineistojen avulla mahdollista ilman kansallisesti tuotettua lisämateriaalia. Pidempi seurantasykli, esim. 5 vuotta, olisi parempi.

Syken (osittain yhdessä muiden tahojen kanssa tekemien) tutkimusten perusteella on tarpeen kartoittaa peltomaiden ja kaupunkialueiden maaperän orgaanisten haitta-aineiden, kuten biosidien, lääkeaineiden ja PFAS-yhdisteiden pitoisuuksia alueilta, joilla on hyötykäytetty yhdyskuntajätevesilietteitä tai pitkäaikaisesti käytetty yhdyskuntalietepohjaisia tuotteita (Liite 1 B-osa jäsenmaan valitsemat seurattavat orgaaniset epäpuhtaudet). Tämä tulee lisäämään seurantakustannuksia siitä, mitä U-kirjeessä on esitetty.

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Syke pitää direktiiviehdotuksen ”Yksi ulos – kaikki ulos” -periaatetta maaperän terveyden tilan arvioimisessa liian tiukkana. Muutamalle muuttujalle on annettu yksittäinen raja-arvo, joka on sama kaikille EU:n ilmastovyöhykkeille, ekosysteemeille ja maankäyttömuodoille. Esimerkiksi maaperän hiilipitoisuutta seurataan mineraalimailla orgaanisen hiilen ja saveksen suhteella. Tämä toimii suomalaisilla maatalousmaille. Metsämaille raja-arvo on huono, koska metsät kasvavat yleensä karkeammilla maalajeilla, joiden savespitoisuus on erittäin pieni tai olematon. Maaperän terveyttä arvioitaessa olisi tärkeää tarkastella maaperän tilaa laajemmin kuin vain yksittäisen muuttujan raja-arvoa ja seurata maaperän tilan kehityssuuntaa.

Pilaantuneiden maa-alueiden osalta on direktiiviehdotukseen sisällytetty varsin hyvin tarvittavaa joustavuutta ja järkevyyttä esim. korostamalla toiminnan riskiperusteisuutta ja tapauskohtaista riskinarviointia sekä jättämällä monia asioita kansalliseen harkintaan. On tärkeää, että tämä säilyisi direktiivin jatkokäsittelyssä. Todennäköisesti maaperän pilaantumiseen liittyviä ongelmia ei käytännössä pystytä ratkaisemaan vuoteen 2050 mennessä, koska uusia kohteita syntyy mm. onnettomuuksien seurauksena ja uusien aineiden haitallisten vaikutusten tunnistamisen myötä. Direktiivissä kannattaisi pyrkiä siihen, että jäsenmaat kansallisesti luovat strategiat ja ohjelmat, joilla johdonmukaisesti edistetään pilaantuneiden maa-alueiden tunnistamista, tutkimista ja kunnostamista. Tätä työtä tukemaan tulisi järjestää jäsenmaiden välistä tiedon vaihtoa ja kehittää yhteistyöverkostoja edistämään yhteisen tietopohjan, tavoitteiden ja periaatteiden muodostumista.

Pilaantuneiden alueiden tunnistaminen ja kunnostaminen esitetyssä aikataulussa on haastavaa. Jos pilaaja maksaa-periaatetta ei pystytä toteuttamaan, joutuvat jäsenmaat tukemaan tavoitteiden saavuttamista joko toteuttamalla tai maksamalla vaadittuja toimia. Olisikin tarpeen tarkastella, voiko direktiivin toimeenpano johtaa puhdistamisesta vastuussa olevien tahojen tukemiseen, joka vaikuttaa eriarvoistavasti yritysten kilpailukykyyn, tai jota voisi pitää unioin sääntelyn mukaan "kiellettynä valtiontukea".

Kokemukset vesienhoidon EU-sääntelystä (vesipuitedirektiivi) osoittavat, että alkuperäisessä tarkoituksessaan joustavat ja perustellut numeeriset ympäristötavoitteet voivat vuosien saatossa muuttua, osin EU-tuomioistuimen päätöksillä, alkuperäistä tarkoitustaan laajemmin sovellettaviksi sitoviksi raja-arvoiksi. Tällainen kehitys estää usein tarkoituksenmukaisen, riskiperusteisen, päätöksenteon ja toiminnan kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla. Siksi olisi tärkeää, että numeeriset ympäristötavoitteet ehdotetussa maaperädirektiivissä olisi rajattu vain välttämättömiin maaperän tilaa kuvaaviin muuttujiin. Yllä mainittujen orgaanisten haitta-aineiden osalta muissa EU- tai kansallisissa säädöksissä, kuten lannoitelaki, esitetyt raja-arvot voisivat olla tehokkaampi keino ehkäistä maaperän likaantumista ja varmistaa puhtaat materiaalikierrot.

Direktiiviehdotuksen 9 § 5. kohta maaperän terveyden sertifiointimekanismista on epäselvä (merkitys, mihin tietoon se perustuisi, kuka tiedon tuottaisi, hallinnollinen taakka ja kustannukset). Suomessa ympäristösuojelulain 139 § velvoittaa jo nykyisin maa-alueen luovuttajaa tai vuokraajaa esittämään alueen luovutuksen yhteydessä uudelle omistajalle tai haltijalle käytettävissä olevat tiedot alueella harjoitetusta toiminnasta sekä jätteistä tai aineista, jotka saattavat aiheuttaa tai ovat aiheuttaneet maaperän tai pohjaveden pilaantumista, sekä alueella mahdollisesti tehdyistä tutkimuksista tai puhdistustoimenpiteistä. Tämä velvoite on Syken näkemyksen mukaan toiminut hyvin ja se olisi jatkossakin riittävä keino varmistamaan maaperän tilaa koskevan tiedon siirtyminen maa-alueiden luovutustilanteissa.

Tämän lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet: erikoissuunnittelija Teija Haavisto, johtava asiantuntija Outi Pyy, erikoistutkija Jussi Reinikainen, ryhmäpäällikkö Noora Perkola ja erikoistutkija Katri Rankinen

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Jakelu: YmV@eduskunta.fi
Kopio: kirjaamo@syke.fi